

KOMÁROM VÁROS 1770-IKI TÜZRENDTARTÁSA.

Ezen szabad királyi Komárom városának számúro csináltatott tűzrendtartás.

Mely szorgalmatos gondot, az gyuladások vagyis égések eltávoztatásának módja és ugyanarra czélozó rendelések, vagy inkább úgymondatott *tüzi rendtartás*, az közjavak igazgatásában és kormányozásában kíván, aztot nem szükséges bővebben, megbizonyítani; minthogy többrendbéli szomorú példáink vannak, mely iszonyu károkat, — mind azért, mert bizonyos, és kiszabott rendtartás eddig ki nem adatott, melylyel ennek a veszedelemnek eleit venni lehetett volna, vagy pedig azért, ha volt is kiadva, valami rendtartás¹ az mindenképen meg nem tartatott, — sok városok és helységek vallották ezen ilyen kárvallásokat, ezen szabad királyi városának n. magistrátusa, néminémöképen eltávoztatni kívánván, az felséges királyi helytartótanácsnak többrendbéli kiadatott hasznos rendelései és oktatásaihoz szabván magát, *következendő rendtartást*, melyet jövendőben, ezen városnak lakosi gyulás, vagyis égési alkalmatosságával, arra rendeltetett büntetés alatt, mindenképen megtartani, és végben vinni kötelesek lesznek, kiadni magában elvégezte.

Elsőben is szükséges, és azért kemény büntetés alatt rendeltetik, hogy minden házi gazda, de főképen, et in specie: akik vasbul, rézbül dolgoznak, nemkülönb az fazikasok, sörfőzők, pékek, szappanosok, fördősek, vendégfogadósok, égett-bort-főzők, kenyeret- és kalács-sütők és effélék arra szorgalmatosan vigyázzanak, hogy azoknak kéményei, sütőkemenczéi, mihelyei, tüztartó helyei, tiszták, jól megtapasztva és csinálva legyenek, széntartók az mihelekhöz közel ne csináltassanak, és így minden félelmét valami veszedelemnek szorgalmatosan eltávoztassanak. Arra való nézve is büntetés alatt parancsoltatik, hogy az kömivesek az fölállítandó kemenczéket elegendő magasra vegyék, tágosan építsék, azokban semmiképen keresztfákat ne csináljanak fábul, hanem inkább intsék az építő gazdákat, hogy az fa helyett vasszálókat helyheztesse-

¹) Ilyen volt az 1767. évi tűzrendtartás, mely kivonatban közzé van téve *Takáts Sándor*: Lapok egy kis város multjából. Komárom. 1886. ezimü műve 167. lapján.

nek az kéményekben. És minthogy ezen várost sok szegény ember lakja, akik elégtelenek arra, hogy magoknak kéményt téglából csináltassanak, melyre nézve azoknak noha nehezen, de ugyancsak megengedtetik, hogy sövényből csináltassanak, de azért is mind rendeltetik, hogy sövényből építendő kéményeket úgy megtaposztassák, hogy minden veszedelemtől mentve legyenek, és azért is ezek, szinte ugy kötelesek lesznek az keresztfák helyett vasszálakat, minthogy annyiban nem telik, az sövénykéményekben csináltatni, mert ilyen sövényes kéményekben legveszedelmesebbek a keresztfák, amelyek már sok gyuladást okoztak. Nemkülönb nemesak az házigazdák, hanem a zsellérek is arra szorgalmasan vigyázni fognak, hogy az fa-, kender-, len-szárítás az kályhákban vagy sütőkemenczékben, kalács-kenyér-sütő kemence, kályha, leginkább pedig náddal és szalmával való fűtés, főzés, de főképen sokszor tiltott pipázás által valami tüzi veszedelem ne támadjon. Ugyszinte senki az házi gazdák közül, nagy büntetés alatt, meg ne engedje, hogy éjszakának idején, vagy cselédje, vagy zsellérje, vagy pedig annak cselédje az palláso, — annál inkább, ha azon szénát, szalmát, vagy forgácsot, ha éppen más helye arra nincsen már, (noha ez is nagyon tiltatik) — gyertyával, ha mindjárt háltni megy is, ne járjon. Ami pedig az istállókat illeti, az gazdák cselédjeinek meg ne engedjék, hogy azokban élő gyertyát lámpás nélkül vigyenek, az lámpással a széna körül sokat járjanak, hanem aztat egy arra alkalmas és nem veszedelmes helyre tegyék, sokáig a gyertyát ottan ne égessék, és az istállóban vagy padláson, mikor szénáért mennek éppen ne pipázzanak, sőt házi gazdák pallásokat többnyire csukva tartásák, hogy oda mindenik, leginkább pedig éjszakának idein gyertyával föl ne mehessen.

2. Tapasztalt dolog az is, hogy az szegény ember kárával, az sövényből csináltatott házak, égés alkalmatosságával egész földig leégnek, ugyhogy majd meg sem isméri hol állott házikója, mely sövényből építettett házikókat sokkal is nehezebb oltani. Arra való nézve mostanában rendeltetik, hogy senki sövényes házat ne építsen, hanem ha magának házat csinálni vagy csináltatni akar, aztot sárból építse, vagy építtesse, minthogy az ilyen sárból épített háznak falai legalább az égés után megmaradnak. Ahhoz kívántatik az is, hogy ilyen sárból építendő háznak falait kiki oly magosan vigye, hogy legalább arra nádbul csinálendő tetejét az ember oly könnyen kézzel el ne érhesse. A marhatartó gazdák pedig, akik széna és szalma nélkül el nem lehetnek, azon legyenek, hogy az széna, szalma-kazalokat, rakásokat az kerítéshez ne rakassák, hanem inkább az kerteknek, udvaroknak közepén, hogy az rossz ember oly könnyen hozzá ne férhessen. Arra való nézve, amidőn ezen n.

városnak hadnagya, minden fertályesztendő mulva az kéménytisztítóval, fertálmesterekkel az kéményeket vizitálni fogja, nemcsak azokban találandó hiányosságot, hanem más veszedelmes állapotot, ugymint az előszámláltakon kívül, ha tapasztalja, hogy az házigazdák az pallásokon hamut, mert avval csak könnyen az égő szenecskét szétvihetnék, kendert, lent és efféléket tartanak; ha tapasztalja, hogy az pörnyét elegendőképen vizzel meg nem öntözve veszedelmes helyekre viszik, inkább mintsemhogy arra csináltatott vermekben nedvesen temetik, tartozik feljegyezni és az magistratusnak beadni.

3. Többrendbéli szomoru példák bizonyítják aztat, hogy először a gyuladás onnénd származott, mert nimely gazdák az háznál tüzi szerszámot nem tartanak, és azért kénytelenek második, harmadik, vagy negyedik szomszédhoz is tüzért menni, és midőn azt viszik vagy gyermekek által vitetik, törtint és könnyen történhetik, hogy vigyázatlanlanságbul a szél egy szikrát elragadjon, amely szikrácsko leginkább nádbon szálván aztat meggyujthatja, és nagy tüzet okozhat. Ettül méltóképen tartván az n. magistrátus, ezen város lakosinak kemény büntetés alatt meghagyja, hogy senki az házi gazdák közül tüzi szerszám nélkül ne legyen, mert ha valaki tüzi szerszám nélkül tapasztaltatik, hogy tüzért szomszédjához küldeni fog, mind az aki adja, mind pedig aki viszi és viteti kemény büntetés alá vettetni fog.

4. Az fakereskedőknek, ácsoknak, bognároknak, pintéreknek parancsoltatik hogy mesterséghez szükséges fákat öszverakva tartsák, azokkal és más egyebekkel az utczákat el ne foglalják, amelyet főképen az tüzi veszedelemnél megtartani szükséges. Az pedig nem más végre rendeltetik, hanem ha a szükség hozza magával és tüzi veszedelem támodván, lajtos kocsikkal, föcskendőkkel, mindenütt akadály nélkül el lehessen menni. Nemkülönb az kertekben és az házak között lövöldözés keményen megtiltatik.

5. Azon ugyan a n. magistrátus nem kételkedik, hogy kiki az házi gazdák közül magának, amennyiben kitelik, tüzoltó szereket fog szerezni ugymint föcskendőket, bőrkannákat, csáklákot, lajtorjákat, kádokat, fejszéket, fakannákat, szénvonókat, de legszükségesebb, hogy amely házigazdánok kútja vagyon, aztot jó statusban, a kút mellett pedig leginkább nyári üdőben elegendő vizet tartson. Amely háznál pedig kut nincsen, szükséges, hogy két vagy háromannyi vizet, mint ahol kút vagyon a kádokban, hordókban tartson az házigazda.

6. Hogy a nevezett tüzoltó edényekben fogyatkozás ne legyen, tartozik tehát minden böcsületes czéh bizonyos számu bőrkannákat, kézi föcskendőket a czéhmesternél tartani és azokat arra rendelt mesteremberek által oda, ahol ég küldeni. A n. város, az városnak közön-

séges jövedelmiből csináltotott szépszámú bőrkannákat, azokat az n. város tanácsházánál, lajtorjakot, csákyákat ismét az n. város tanácsházánál. Azon kívül a kis piarczon, a győri és Vágduna mellett, 2 lajtos kocsit, egyiket az n. város nagy piarczán, a másikat a régi temetőhelyen tartani fog a végett hogy ezekhez a szükséges eszközökhöz, ha valami tüzi veszedelem támad, könnyen férhessen kiki. Csináltatott az n. magistrátus ezen üdvösséges végre három főcskendőket, azok közül az legnagyobbik az n. város öreg piarczán, az második régi temető helyén, az harmadik és legkisebbik az n. város házában fog lenni. Mely főcskendők ennekutánno minden holnapban egyszer meg fognak próbáltatni, hogy mind azokhoz rendeltetett emberek kitanulhassák, miképen azokkal az tüzi veszedetennél köllének bánni, mind pedig ha azokból valami elromlott volna, annak üdejében hozathassék. És minthogy a kolmárok boltjai ugys a piarczon vannak, azoknak kötelessége lészen arra vigyázni, valóban van-e a lajthban víz, ha nincsen, aztot kapitány uramnak megjelenteni, aki is rendelést fog tenni, hogy vízzel megtöltsék, és így minden esetre kész legyen. Rendeltetik az is, hogy senki, nagy büntetés alatt vidéki és külsőbéli személyeknek, ha csak leveleket, hogy igazjáratuak, és ottan, ahonnan jönnek, jól viselték magokat meg nem bizonyíthatják, szállást ne adjanak, és tartozik minden házigazda az ilyen ismeretlen jövevény személyt, adandó alkalmatosságával, az vendígfogadósok pedig mindennap az odaszálló vendégeket bíró uramnak írásban bemutatni, és beadni; arra való nézve, ha az fertálmesterek valamely háznál olyan jövevény személyt találnak, amelyet az házigazda be nem jelentett volna, kötelesek az olyanokat az n. magistrátusnak beadni. És minthogy a n. város a győri és Vágduna mellé überraitert rendelt, akik a nemes városnak megvenni szokott jövedelmekre vigyáznak, azoknak meghagyattatik, hogy ha tapasztalni fogják, hogy vágy hajókon vagy réveken valami aljas személyek, levelek nélkül, amelyre valamely balvélekedés eshetnék, jön, aztot az n. város strázsájára hozni, ahol is kapitány uramtul bővebben examináltotni fog az olyan személy. Aki pediglen valakit beád, hogy tüzet tett volna, annak az n. város 10 frtot fizetni fog.

7. Ha tehát akár éjjel, akár nappal tűz támad, az n. tanácsháznak tornyában lévő harang fére fog verettetni, hasonlótt celekedvén az parochiális templomokhoz tartozandó tornyokban, azután, hogy kiki könnyen észrevehesse és tudhassa, melyik részén az városnak légyen a tűz, tehát nappal az n. város tornyán egy vörös zászló az támadott tüznek helyét jelentvén, éjszakának idején pedig egy lámpás, és abban egy gyertya fogy kitétetődni, ha pedig egyszerre több tűz támadna,

tehát több olyan zászló vagy lámpás az város tornyán ki fog függesztetni.

8. Városnak lakosi hallván, hogy az város tornyán, és többi tornyokban az harangok félreverettetnek, tehát az lakatosok, óracsinálók, réz-kolompáros és pukamivesek fecskendőkhez sietni, és azokkal, amennyiben lehet, a tüzet oltani, és hogy tovább ne terjedjen, annak eleit venni iparkodni fognak.

9. Minthogy mind a föcskendőknek, mind pedig egyéb az tüzoltáshoz való eszközöknek, máskép az ilyen tüzi veszedelemben kevés haszna vagyon, ha vagy az vízben, vagy pedig az tüzi eszközökhöz való emberekben fogyatkozás vagyon, arra a végre a n. város mindenkor 2 lovat fog tartani, mely 2 lóval az kocsis ahhoz a lajtos kocsihoz fog sietni, amely közelebb esik az tüzi veszedelemből. És minthogy ez nem elegendő, azért azok a gazdák akiknek lovai, kocsija és lajtja vagyon, ugymint a sörfőzők, timárok és egyebek, kötelesek lesznek mihelyest az harangot félreverik, befogattatni, és vízzel az tüzi veszedelemhez sietni. Az molnárok, fazikasok és magyar vargák kannákkal fognak ottan, ahol legközelebb elegendő vizet kaphat az ember megjelenni, az lajtokat és egyéb tüzi eszközöket nagy sietséggel megtölteni, és azon iparkodni, hogy az vízfordó kocsiat valami akadály ne érje.

10. Az kéménytisztatók, ácsok és hajósok a tüzoltásra szükséges eszközökkel, ugymint fejszéssel, csáklákkal, az égő épületnek teteire sietni, az kőmivesek pedig a csáklákot és lajtorját az tüzi veszedelemből vinni és fölállítani kötelesek lesznek, azonkívül az épületben bent vagy pedig a szobában valamit védelmezni köllenek, tartozni fognak az asztalosok és esztergárosok bémenni és amennyiben lehet, az belső részit az épületnek oltalmazni, és a tüzet elnyomni.

11. A szíjjártók, nyeregjártók és nímét vargák az bőrkannákat az tüziveszedelemből fogják vinni, ketten pedig az czéhekből az mesterséghez való szerszámmal fog megjelenni, arra a végre, hogy ha vagy a föcskendőkben, vagy pedig a bőrkannákban valami, az tüzi veszedelemben elromlanék, azonnal aztat helyrehozhassák.

12. Ha az ember észreveszi és látja, hogy a tüzi veszedelem tovább is kiterjeszteni fogja magát, mely esetben mivel igen szükséges hogy az épület körül lévő egy-két ház lerontassék, arra a munkáro az mészárosok, csizmaziák, kovácsok és bognárok rendeltetnek; és mint-hogy nagyobb károknak eltávoztatásáro való nézve sokszor szükséges, hogy egy-két ház lerontassék, azért amidőn a mondott czéhek eleget igyekeznek tenni, az házigazda, házát azoknak megnyissa, és az igyekezetnek semmiképen, kemény büntetés alatt ellene ne álljon.

13. Az pintérek és timároknak kötelessége lészen, az tüzi veszedelemhöz elegendő kádokat, kannákat és egyéb efféle eszközöket szerezni. De leginkább az pintéreknek dolga lészen az kádokat, amelyeket a n. város fog csináltatni, és a pintéreknél fognak tartatni, az tüzi-veszedelemhöz és onnénd megint vissza, az előbbeni helyre vitetni. Ugyan pintérek kötelessége, ezenkívül az is fog lenni, hogy magok közül kettőt rendeljenek, akik, ha a tűznél kádrul, dézsárul, kannárul abrén-csok leszakadoznának, az olyan szükséges eszközöket mindjárt a tüzi veszedelemnek helyére hozzassák.

14. Akárminémü néven nevezendő napszámosoknak is, az tüzi veszedelemnél elegendő foglalatosság találkozik, és azért is parancsoltatik azoknak, hogy hallván az harangnak félreverését, melyet, vagy pedig az vízfordással az tűzhöz siessenek, vagy a fecskendők mellett szolgálatot tegyenek, vagy fejszék, csáklyák lévén az tűz körül más hasznos munkához lássanak, és ahova azokat az előjárók rendelni fogják, ottan és amellet serényen és igazán s hiven munkálkodni tartozni fognak. Az jövevényeknek, aszszonyi személyeknek, gyermekeknek tiltatik az tüzi veszedelemnél megjelenni, mert az ilyenek az munkábon inkább hátramaradást, mintsem előmenetelt okoznak.

15. Tagadhatatlan dolog az, hogy ha éjszakának üdején valami tűz támodna, a sötétség nem csak az embereknek, akik az tüzi veszedelemhöz sietnek, sok akadályt okoz, mert a sötétség miatt, rész szerint a tűzoltásra szükséges és elrendelt eszközökre nehezebben akadnak, rész szerint pedig azoknak viteliben is hátramaradást szenvednek, hanem még az rosszszándéku embereknek az ilyen esetben, a szándékoknak vígbenvitelében is alkalmatosságot nyujt. Ez ilyen, a jóra akadályt, a rosszra alkalmatosságot szerző sötétségnek orvoslására, alkalmatosabb és hasznosabb rendtartás títetődhetik, hanemha minden házi gazda arra kötelezve fog lenni, hogy éjszakának idejin tűz támod, tartozik az házo eleiben egy égő lámpást kitenni. És minthogy ez fölöttébb szükséges, és üdvösséges dolog, arra való nézve minden házigazdának keményen megparancsoltatik, hogy ha éjszakának idején tűz támod, mihelyest hallja, hogy az harangok félreverettetnek, azonnal arratartandó lámpás-ban lévő gyertyát meggyujtsa, és az ház eleibe kitegye, aki nem cselekszi, az a kemény büntetést el nem kerüli.

16. Tapasztalt dolog az is, hogy, mint mindenkor, amikor tűz támad, szél is támadni szokott, amely főképen ha erősebben fuj, a szikrákat elhordja, és uj tüziveszedelmeket okoz. Ennek az veszedelmes állapotnak, hogy néminémüképen az emberek eleit vehessék, rendeltetik, hogy az házigazdák, de leginkább azok, az kiknek az házai arra vannak, amerre a szél a szikrákat viszi, annak idejében az házoknak tete-

jére, pallásokra embereket kannákkal és vízzel rendeljenek, hogy mielőbb a ház tetejére egy tűzszikra száll, azt eljuttassák, és így több és nagyobb károk elkerültesse.

17. A többi purgerek és lakosai ezen városnak, akiknek ebben a rendtartásban bizonyos kötelesség nem adatott, tartozni fognak az olyan veszedelmes esetben, fegyveresen az n. várostanács házában megjelenni. akiket kapitány uram és többi n. város tisztjei elrendelni fognak, hogy résznek, lopások elkerülésére vigyázó szemek legyen, része pedig az olyanokat, akik a tüzi veszedelemnél dolgozni nem akarnak, hanem csak nézik, és inkább akadályt szereznek, az tűzveszedelemtől elűzze, azokat pedig, akik munkárok valók, az segítségre frissítse, és ösztönözze, mely fegyveres purgereknek és lakosoknak azon kívül, az is kötelessége lesz, noha látszatik, hogy a tűz el vagy onnan oltva, mindazonáltal az égésnek helyéről addig el ne távozni, még az előjáróktól arra szabadság nem adatik.

18. Azon pedig senki ne kételkedjék, hogy ezen n. városnak bíráló és némelyek az tanácsbírák közül az tüzi veszedelemnél megjelenjenek, akik mind az népet az munkárok ébreszteni, mind pedig hasznos tanács által iparkodni fognak, hogy azokból semmi el ne maradjon, amelyek az tüzi veszedelemnek eloltására és elnyomására legszükségesebb és leghasznosabbak.

19. De még, azoknak az munkái, és fáradozásai, akik a tüzi veszedelemnél gyorsabban és sörényebben dolgozni fognak, jutalom nélkül nem fognak hagyatni, és arra a végre, aki a tűzveszedelemnél legelső lajt vízzel meg fog jelenni, annak 1 frt, aki a másikkal, annak $\frac{1}{2}$ tallér, aki a harmadik lajt vízzel megjelenik, 50 pinz az n. város kaszsjából fog fizettetni. Aki pedig olyan személyt, mely a tüzi veszedelemnél az hordozóskodás alatt, vagy más uttal-móddal lopott volna, az áristomban fog hozni, vagy legalább beadni, annak ismét az n. város kaszsjából 1 frt fog adtatni; nemkülömben aki megbizonyíthatja, hogy az maga saját tüzi eszközök az tűznél megromlottak, elégték, vagy elvesztek: azok is az n. város kaszsjából fognak bonifikáltatni.

20. Az említett fizetések ugyan az n. város kaszsjából fognak adtatni, mindazonáltal szükséges fog lenni, jól megvizsgálni, ki és mi csoda volt a gyuladásnak oka s hogy az, elégtételre kényszeríthessen, nemkülömben azok a purgerek és lakosok akik föntírt módon a tüzi veszedelemhez el vannak rendelve, ha elegendő ok nélkül meg nem jelennek, vagy pedig az előjáróknak és azoknak ugyan parancsolatnak nem engedelmességek, az kemény büntetést el nem fogják kerülni.

És valamit ezen szükséges és üdvösséges rendtartás minden purger és lakosnak, sőt inkább az egész n. városnak javára cziloz, úgy kiki

íntetik: hogy ennek a rendtartásnak eleget tenni, és ahhoz magát alkalmaztatni igyekezzék, és iparkodjék, mert különben cselekedvén a kemény büntetést el nem kerüli; és hogy senki se exkuzálhassa magát mintha ezen rendtartásnak czikkelyeit nem tudta volna, azért ezen rendtartás több helyeken az n. városban fog szórul szóra most mindjárt, ennekutánno pedig minden esztendőben egyszer fog publikáltotni, és minden czéheknek kiadattatni, hogy aztot minden kántori czéhgyűlés alkalmatosságával nyilván elolvastassák, és hogy kiki így tudja, mihez magát alkalmaztatni és a kártul oltalmazni.

Komáromban, die 1 octobris 1770. signatum et extradatum per Georgium Koch notarium liberae ac regiae civitatis Komárom.

Egykoru másolata a magy. nemz. Muzeum levéltárában.